

Після участі у відновлювальному тренінгу «Вижити та врятувати» у рятувальників знизився рівень реактивної тривожності, підвищився рівень нервово-психічної стійкості та виявлено значуще поліпшення емоційного фону. Учасники соціально-психологічного тренінгу позбулися відчуття необхідності звільнення від стресу, у них відбулося усвідомлення свого внутрішнього стану, який виник у результаті травмуючої ситуації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екстремальна психологія : підручник / [Євсюков О. П., Куфлієвський А. С., Лебедев Д. В. та ін.]; за ред. О. В. Тімченка. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2007. – 502 с.
2. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : дис. ...докт. психол. наук. : 19.00.09 / В. О. Лефтеров. – Донецьк : Донецький юридичний інститут луганського державного університету внутрішніх справ, 2008. – 428 с.
3. Миронець С. М. Негативні психічні стани та реакції працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України в умовах надзвичайної ситуації: дис. ...канд. психол. наук. : 19.00.09. – Х. : Університет цивільного захисту України, 2007. – 164 с.
4. Склень О. І. Психологічні особливості поведінкових стратегій подолання стресу в професійній діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах». – Х., 2008. – 166 с.

УДК 159.9:159.94

*Онщенко Н.В., к.психол.н., старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології НУЦЗУ;
Кузнецова М.І. магістрант кафедри загальної психології НУЦЗУ*

ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ПОБУДОВИ ПРОГНОЗУ НАДІЙНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ МНС УКРАЇНИ

У статті розглядається питання особливостей прогнозування надійності виконання рятувальником професійних завдань за призначенням. Виділяються основні принципи його побудови.

Ключові слова: психологічний прогноз; надійність професійної діяльності; персонал МНС України.

В статье рассматривается вопрос особенностей прогнозирования надежности выполнения спасателем профессиональных заданий по назначению. Выделяются основные принципы его построения.

Ключевые слова: психологический прогноз; надежность профессиональной деятельности; персонал МЧС Украины.

Постановка проблеми. При розгляді особливостей побудови психологічного прогнозу надійності фахівця АРП МНС України перш за все слід відмітити, що будь-яке прогнозування успішності лише в тому разі можна назвати ефективним, коли воно базується на наукових розробках, які дозволяють передбачати хід процесів, соціальних явищ, тенденцій розвитку та соціальні наслідки практичних заходів, що здійснюються.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений аналіз існуючих підходів щодо складання прогнозів дозволив виділити наступні види прогнозування [15].

За основними типами:

- пошукове (визначення можливих станів явища в майбутньому);
нормативне (визначення напрямків і термінів досягнення можливих станів явища, що приймаються за мету);

за періодом попередження:

- оперативне (до 1 місяця),
- короткострокове (від 1 місяця до 1 року),
- середньострокове (від 1 року до 5 років),
- довгострокове (від 5 років до 15 років),
- наддовгострокове (більше 15 років).

Що стосується прогнозування успішності професійної діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України, то в цьому випадку найбільш актуальними та вірогідними будуть оперативний та довгостроковий прогнози. Оперативний передбачає прогнозування на короткий термін – від декількох годин до місяця. Даний вид прогнозу необхідно використовувати для прогнозування успішності виконання певного завдання та передбачення результатів діяльності в ситуаціях психологічного і фізичного напруження. Що стосується довгострокового прогнозу, то його необхідно використовувати для прогнозування на більш тривалий період. Зазвичай виділяють такі параметри прогнозу:

- період попередження або глибину прогнозу – визначається часовим періодом;
- період основи прогнозу як проміжок часу, на базі якого будується ретроспекція;
- прогнозний горизонт – максимально можливий період попередження прогнозу при встановленій точності;
- точність прогнозу – визначається оцінкою довірчого інтервалу прогнозу для встановленої вірогідності його здійснення, а також кількостю справджених прогнозів;
- вірогідність прогнозу – визначається рівнем вірогідності здійснення прогнозу при заданому довірчому інтервалі;
- надійність прогнозу – представлена як стійкість, статичність

прогнозованого явища [15].

Слід зазначити, що для розробки надійних та ефективних прогнозів використовують знання з різноманітних галузей (наприклад, теорія імовірності, теорія інформації, теорія автоматичного управління, теорія графів, математична статистика та логіка, теорія великих систем, математичний аналіз, метод дослідження операцій, теорія множин, методи екстраполяції та експертних оцінок, регресійний та факторний аналізи) [8].

В якості змістовних підструктур об'єкту прогнозування виступають характеристики, змінні, параметри, прогнозні тенденції [2]. Одним з основних етапів при розробці прогнозу є його верифікація, яка забезпечує здійснення оцінки вірогідності і точності прогнозу або перевірки його обґрунтування.

Метою статті є проведення аналізу психологічної бази розробки довгострокового прогнозу надійності професійної діяльності рятувальників.

Виклад основного матеріалу. Для розробки прогнозу професійної надійності фахівця аварійно-рятувального підрозділу МНС України необхідним є всебічне вивчення їх особистісних характеристик. Для отримання таких даних використовується ряд психологічних методик, кожна з яких має своє призначення. Саме тому дуже важливо враховувати спрямованість та цілі методів дослідження, бо за їх допомогою можна отримати цінну інформацію щодо особливостей психологічного стану та професійної надійності рятувальників.

Необхідну інформацію, як правило, можна отримати на основі даних, отриманих при використанні методів спостереження, бесіди, експертної оцінки. Проте необхідно відзначити ряд недоліків, що відмічаються при використанні перерахованих методів. Так можна отримати різнопланові дані про суб'єкта діяльності, які будуть мати лише описовий характер. Також одні методи вимагають тривалого обстеження, інші – всієї інформації про працівника та особливості його поведінки в робочих ситуаціях. При цьому, оцінка, отримана на основі використання зазначених методів, дуже часто опосередкована кваліфікацією та індивідуальними особливостями експерта, або того, хто проводить дослідження.

Таким чином, не можна говорити про всеосяжність зазначених методів та про отримання за їх допомогою максимальної кількості інформації про досліджуваних. Отже, особливості цих методів істотно зменшують їх практичну користь та надають недостатньо інформації щодо розробки прогнозів професійної надійності працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України. Проте за їх допомогою можна отримати базову інформацію про особистість стосовно рівня її професіоналізму, особливостей поведінки в різноманітних ситуаціях [6].

Сучасна професійна психодіагностика використовує велику базу тестових методів, серед яких виділяють психодіагностичні методики, націлені на вивчення особливостей функціонування вищої нервової дія-

льності людини, тести для вивчення специфіки протікання емоційно-вольових та пізнавальних процесів фахівця, інтелектуальні та психометричні тести, а також методи, що вивчають характерологічні особливості особистості [1; 3; 15].

Використання на практиці зазначеної сукупності тестів дозволяє отримати максимально повну картину особливостей пізнавальних та інтелектуальних процесів, особистісних характеристик та психомоторики, які впливають на перебіг емоційно-вольового, інформаційного та сенсомоторного забезпечення професійної діяльності фахівця. Отримані дані знаходять своє впровадження при розробці психологічних прогнозів надійності професійної діяльності особистості [19].

Багато авторів у своїх роботах подають обґрунтування використання ряду психодіагностичних методів для оцінювання індивідуально-психологічних особливостей фахівця [5-7; 9]. Отримані за їх допомогою дані дозволяють говорити про конкретні психічні характеристики суб'єкта діяльності, про рівень їхнього розвитку та особливості функціонування.

Представлений в різноманітних зразках та формах стимульний матеріал методик дозволяє оцінити силу процесів збудження та гальмування, точність реакції на дію подразника, здатність до тонкої координації рухів.

Наукова література зібрала в собі купу інформації щодо використання та призначення конкретних тестів. Багато спеціальних посібників містять в собі повне зведення психодіагностичних методів для обстеження індивідуально-психологічних особливостей фахівців різноманітного профілю [3; 12; 20].

Останнім часом з'являються дані стосовно використання в дослідженнях новітніх розробок у вигляді комп'ютерних тестів [3]. Зазначений підхід є дуже актуальним з позиції вивчення особливостей фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України в першу чергу через те, що дозволяє вивчати основні особливості функціональних систем організму людини. Серед таких методів дуже поширеним є тести «Реакція на об'єкт, що рухається» та модифікований Т.Д. Лоскутовою сенсомоторний тест [11].

Необхідно додати, що психодіагностичні методи, націлені на вивчення особливостей особистості прийнято ділити на наступні групи: особистісні тести, проєктивні методи та об'єктивні методики (психофізіологічні тести). Останні використовуються для вивчення особливостей поведінки особистості в умовах різноманітних ситуацій. Згадані ситуації спеціально моделюються (моделювання робочої обстановки) з метою отримання більш вірогідної та повної інформації щодо властивостей людини. Наприклад, Е.Л. Мілерян [14] і П.Б. Зільберман [10], розвиваючи цей напрямок, запропонували ряд технічних пристроїв (емоординометр – ЕМО-1, ЕМО-2, ЕМО-3).

Деякі автори називають як недоліки процесу оцінювання професійної надійності людини за допомогою пристроїв, які моделюють робочу ситуацію, неможливість оцінювати професійні здібності фахівця, які можна і треба розвивати. Такі методи оцінюють лише статичний рівень професійних знань, вмінь та навичок. Окрім цього, такі методики, на жаль, не мають широкого розповсюдження та інколи складні у використанні.

Розглянемо основні блоки психодіагностичних методик, їх призначення та особливості використання.

При дослідженні психічних процесів (сприйняття, увага, мислення й емоції) використовуються, в основному, різні бланкові методики (розміщення чисел, червоно-чорна таблиця, оперативна пам'ять, кількісні відносини, коректурна проба, встановлення закономірностей, додавання чисел з перемиканням, опитувальники Айзенка, Спілбергера-Ханіна, Тейлора й ін.).

Багато авторів [5-7; 18], з метою визначення психологічного стану особистості, вважають доцільним використання наступних методів: «САН» - вивчення самопочуття, активності, настрою особистості; шкала тривожності Спілбергера-Ханіна; вивчення простої та складної сенсомоторних реакцій, реакція на об'єкт, що рухається, - РОР, теплінг-тест – психомоторні тести; методика Лоскутової, «Діагностика функціонального стану ЦНС».

Важливість оцінки інтелектуальних процесів також зумовила розробку низки методик, які широко використовуються для оцінки професійної надійності особистості. Серед цих методів найчастіше використовуються «Аналогії», «Встановлення закономірностей», «Переплутані лінії», «Червоно-чорна таблиця», «Коректурна проба», «Кільця Ландольта», «Оперативна пам'ять» та ін. Згадані методи націлені на вивчення стійкості та ефективності функціонування розумових процесів, на встановлення об'єму та точності пам'яті, концентрацію, перемикання та розподіл уваги, логічність та швидкість мислення. Серед недоліків згаданих методів слід відмітити великий об'єм деяких з них, тривалість тестування, що не дає можливості оцінити особливості функціонування розумових процесів в складних, незвичних умовах.

Відносно використання в процесі професійного відбору проєктивних методів можна зазначити наступне. Проєктивні тести дозволяють оцінити особливості психічного стану особистості, перевірити емоційний стан, приховану спрямованість, тощо. Проте зазначена група методик має свої недоліки, які виражаються у відсутності чітких показників та алгоритмів інтерпретації отриманих результатів. Найчастіше використовують методи «ТАТ», «Сонді», «Неіснуюча тварина», «Незавершені речення», «Кольоровий тест М. Люшера» та інші методики [16].

Деякі фахівці відзначають необхідність використання спеціально розроблених комп'ютерних ігор, що створені на основі спеціальних мо-

делей та особливостей професійної діяльності рятувальників і відтворюють специфічні особливості загальних робочих ситуацій [19].

Одним з важливих структурних компонентів надійності професійної діяльності працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України є високий рівень сформованості інтелектуальної діяльності фахівця, що складається зі стійкості таких психологічних характеристик, як повнота, точність запам'ятовування інформації й готовність до її оперативного використання [12-13].

Незважаючи на велику кількість спеціальної інформації, відмічається ускладнення процедури прогнозування професійної надійності фахівців екстремального профілю, у тому числі - і персоналу аварійно-рятувальних підрозділів МНС України, адже достовірна побудова прогнозу вимагає всебічного об'єктивного вивчення професійно-важливих якостей особистості. Таким чином підвищується актуальність пошуку інформативних психодіагностичних методик для цих цілей.

Необхідно відмітити, що в ролі ще одного дуже важливого компонента професійної надійності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів виступає високий рівень емоційної стійкості особистості. Теоретичні основи й методологічні підходи до розв'язання цього завдання містяться в дослідженнях В.О. Бодрова [7], В.Л. Марищука [12], Є.А. Мілеряна [14], які рекомендують оцінювати емоційну стійкість як здатність виконувати задану діяльність в умовах емоціогенних впливів, тобто шляхом зіставлення результатів діяльності (тесту) у звичайних, так званих «фонових», умовах і під час емоціогенного впливу. За останній рекомендується використовувати реальні емоціогенні ситуації (відпрацьовування гасіння різних за складністю пожеж) або створювати їхні специфічні моделі (несподівані й різні за силою впливу подразники – сильний звук, яскравий спалах світла; болючий вплив або його загрозу – електрошкіряне подразнення; виконання завдань у складних умовах; передача великого обсягу інформації; дефіцит часу або інформації; створення перешкод; спеціальне інструктування з метою підвищення почуття відповідальності за якість виконання завдання тощо).

Однак, незважаючи на відносно велику кількість методичних принципів моделювання емоціогенних впливів, залишається відкритим питання про їхній адекватний вибір стосовно різних професійних груп фахівців.

На нашу думку, принципово важливим положенням є необхідність використання тільки таких моделей емоціогенних ситуацій, в основі яких будуть покладені специфічні емоціогенні чинники, характерні для діяльності працівників аварійно-рятувальних підрозділів, а не загальний їхній набір, який використовується для характеристики всіх спеціальностей екстремального профілю.

Недостатня розробленість методичних питань психологічного прогнозу надійності діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозді-

лів МНС України з урахуванням впливу екстремальних інформаційно-семантичних чинників і стала підставою для проведення нашого дослідження.

Проведений теоретичний та практичний аналіз проблеми прогнозування надійності професійної діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України дозволив нам визначити загальні особливості проведення професійно-психологічного відбору на службу в МНС, визначення категорії придатності фахівця до дій в екстремальних ситуаціях та відокремити низку недоліків в зазначених процесах.

Важливість прогнозування в діяльності рятувальників доводить не варто, адже вона є очевидною. Проте її використання на сьогодні не є популярним через недосконалість цього процесу та через відсутність чіткого алгоритму дій щодо складання як оперативних, так і довгострокових прогнозів надійності професійної діяльності.

Для усунення існуючих недоліків нами було проведено вивчення загальної бази психодіагностичних методів та методик, що можуть бути використані при проведенні професійно-психологічного відбору. Окрім цього, шляхом експертного оцінювання та за допомогою факторного аналізу було розроблено еталон сучасного рятувальника високого класу. Також було обґрунтовано підхід щодо встановлення категорії придатності працівника МНС до дій в екстремальних умовах, вивчено індивідуально-психологічні особливості фахівців з різними рівнями професійної успішності.

Таким чином можна сказати, що результати цих заходів складають основу надійності професійної діяльності фахівця аварійно-рятувального підрозділу МНС України.

Для розробки алгоритму нами було використано множинний регресійний аналіз, який націлено для вивчення можливості прогнозування певного результату за особливостями попередньо вивчених характеристик. Окрім прогнозування та виявлення ступеня його вірогідності, множинний регресійний аналіз дозволяє визначити і те, які показники найбільш суттєві, важливі для прогнозу, а які змінні можна виключити з аналізу.

Проведення регресійного аналізу надало можливість отримати своєрідний алгоритм складання або розробки прогнозу надійності фахівця, рівня його професійної успішності та рівня ефективності виконання ним своїх професійних обов'язків в умовах екстремальної ситуації. Проведенню регресійного аналізу передувало проведення дослідження рятувальників за наступними методами: методика "Короткий відбірковий тест" (КВТ), 16-факторний особистісний опитувальник Кеттелла (16-ФОО), методика «Тріада особистісної спрямованості».

Отже, при проведенні множинного регресійного аналізу ми отримали наступну формулу (1):

$$Y = \text{Constant} + 0,54B + 0,98KPY + 0,49C3 + 0,88C + 0,65Q3 - 0,35A + 0,65ГПМ + e, \quad 1)$$

де Y – рівень надійності професійної діяльності фахівців-рятувальників;

Constant = 22,64;

e – помилка прогнозування;

КРУ – концентрація та розвиток уваги;

СЗ – спрямованість на завдання;

ГПМ – гнучкість процесів мислення.

Спираючись на отримані результати, формула 1 набуває такого вигляду:

$$54,41 = 22,64 + 0,54 B + 0,98 \text{ КРУ} + 0,49 \text{ СЗ} + 0,88 C + 0,65 Q_3 - \\ - 0,35 A + 0,65 \text{ ГПМ} + 0,14.$$

Необхідно відзначити, що імовірність помилки при складанні прогнозу за розробленою формулою складає 0,14%. Отже, прогнозування професійно-психологічної надійності за виведеною формулою є достовірним.

Таким чином, результати регресійного аналізу дозволяють зробити висновок, що серед безлічі отриманих структурних компонентів, що можуть обумовлювати надійність професійної діяльності працівника аварійно-рятувального підрозділу, найбільш вагомими є наступні показники: фактор «В», який свідчить про рівень інтелектуального розвитку особистості; рівень концентрації та розподілу уваги фахівця, гнучкість розумових процесів. Зазначені компоненти утворюють когнітивний блок. Також важливою є професійна спрямованість особистості, або спрямованість на завдання.

Окрім цього, суттєве значення для прогнозування професійної надійності мають фактор «С», який характеризує силу Я-особистості, особистісний фактор «А», що є показником екстраверсії чи інтроверсії людини, та фактор «Q₃», що складається з таких характеристик особистості, як цілеспрямованість, вміння контролювати свої емоції та поведінку.

Таким чином можна говорити про те, що головними компонентами, на які слід звертати увагу при розробці прогнозу професійної надійності фахівців МНС, є когнітивний, мотиваційний та емоційно-вольовий блоки.

Запропонована формула складає «професійний портрет» надійного працівника аварійно-рятувальних підрозділів МНС та представляє собою прогностичну модель успішності професійної діяльності. Таким чином, ми можемо рекомендувати використовувати надану модель для більш достовірної психологічної діагностики професійно-важливих якостей рятувальника та для розробки прогнозу щодо можливості кожного окремого фахівця досягти високого рівня професійної ефективності.

Також дана формула може використовуватись під час професійно-психологічного відбору фахівців до виконання діяльності в екстремальних умовах.

Таким чином, можна зробити наступні **висновки**:

1. Рівень професійної надійності фахівця аварійно-рятувального підрозділу залежить від багатьох факторів. Серед основних з них можна виділити: стаж служби в МНС та аварійно-рятувальному підрозділі; рівень розвитку професійних умінь та навичок; сформованість пізнавальних процесів та спрямованості на взаємодію. При цьому слід зазначити, що стаж роботи в МНС обумовлює рівень розвитку професійно необхідних навичок та визначає професійну спрямованість особистості.

2. Основні індивідуально-психологічні особливості, які впливають на рівень професійної надійності рятувальника шляхом факторного аналізу утворили три провідних фактори: когнітивний, мотиваційний та емоційно-вольовий.

3. На основі регресійного аналізу виведено загальний алгоритм розробки прогнозу надійності професійної діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України, який містить в собі складові когнітивного компонента, емоційно-вольового блоку в структурі особистості та її професійну спрямованість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анастаси А. Дифференциальная психология / Анастаси А. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001 – 752 с.
2. Барко В. І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід) : [монографія] / Барко В. І. – К. : Ніка-Центр, 2003. – С.37,125,135.
3. Батаршев А. Диагностика профессионально важных качеств. / Батаршев А., Алексеева И., Майорова Е. – СПб. : Питер, 2007. – С.5.
4. Бражникова А. Н. Психология нравственности профессионала : [учебное пособие] / Бражникова А. Н. – М. : Универсальная книга, 2009. – 432 с.
5. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности : [учебное пособие для вузов] / В. А. Бодров. – [2-е изд.]. – М. : Per Se, 2006. – С.22. (Современное образование).
6. Бодров В. А. Психология профессиональной деятельности / В. А. Бодров. – М. : Институт психологии РАН, 2006. – С.106, 351.
7. Бодров В. А. Психологический стресс : развитие и преодоление. / В. А. Бодров. – М. : Наука, 2006. – 528 с.
8. Болг Б. Многомерные статистические методы для эргономики / Болг Б., Хуань Дж. – М. : Статистика, 1979. – С.317.
9. Гуревич К. М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы / К. М. Гуревич. – М. : Наука, 1970. – 204 с.
10. Зильберман П. Б. Эмоциональная устойчивость оператора : автореф. дисс... канд. психол. наук : 19.00.01 / П. Б.Зильберман – К., 1970. – 21 с.
11. Лоскутова Т. Д. Время реакции как психофизиологический метод оценки функционального состояния ЦНС // Нейрофизиологические исследования в экспертизе трудоспособности / Т. Д.Лоскутова – Л. : Медицина, 1978. – С. 120–130.
12. Маришук В. Л. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса / В. Л. Маришук, В. И. Евдокимов – СПб. : Издательский дом «Сентябрь», 2001. – 325 с.
13. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / В. С. Мерлин. – М. : Просвещение, 1986. – 253 с.
14. Милерян Е. А. Эмоционально-волевые компоненты надежности оператора / Е. А. Милерян // Очерки психологии труда оператора. – М. : Наука, 1974. – С. 14.

15. Прогностика : терминология. Основные положения // [ред. И. М. Фейгенберга, Г. Е. Журавлева]. – М. : Наука, 1990. – С.312.

16. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты: учебное пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара : БАХРАХ-М, 2003. – С.274–281.

17. Резапкина Г. В. Психология и выбор профессии. Программа предпрофильной подготовки : [учебно-методическое пособие для психологов и педагогов]. / Г. В Резапкина. – М. : Генезис, 2006. – 208 с.

18. Ростунов А. Т. Формирование профессиональной пригодности. / А.Т. Ростунов. – М. : Высшая.школа, 1984. – 176 с.

19. Рыбников В. Ю. Психологическое прогнозирование надежности деятельности специалистов экстремального профиля : дис... д. психол. н. : 05.26.02. – СПб. : СПбГУ, 2000. – 440 с.

20. Тестовые батареи США (психологические тесты). – М. : Наука, 1974. – 260 с.

УДК 159.9

Світлична Н.О., викладач кафедри прикладної психології НУЦЗУ

ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗДОРОВ'Я

У статті проаналізовано загальнотеоретичні підходи до дослідження проблеми психологічного здоров'я особистості. Розглянуто основні підходи до визначення поняття «здоров'є». Виділено етапи в еволюції уявлень про здоров'є. Доведено, що на сьогоднішній день феномен здоров'я не представлений у спектрі актуальних філософських проблем. Проаналізовані поняття «норми» та «патології».

Ключові слова: здоров'є, психологічне здоров'є, психічне здоров'є, «норма», «патологія».

В статті проаналізовані общетеоретические подходы к исследованию проблемы психологического здоровья личности. Рассмотрены основные подходы к определению понятия «здоровье». Выделены этапы в эволюции представлений про здоровье. Показано, что на сегодняшний день феномен здоровья не представлен в спектре актуальных философских проблем. Проанализированы понятия «нормы» и «патологии».

Ключевые слова: здоровье, психологическое здоровье, психическое здоровье, «норма», «патология».

Постановка проблеми. В даний час однією з актуальних проблем у психології є визначення поняття «здоров'я». Уявлення про здоров'я і здорову людину змінювалися від епохи до епохи. На розуміння здоров'я впливає панівна картина світу, культурні традиції, соціально-історична ситуація. Відповідно, при розгляді поняття «здоров'я» необхідно здійснити аналіз історично сформованих і сучасних підходів до визначення даного феномена.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній літературі описують такі підходи до визначення здоров'я: холістичний, дискурсивний, еволюціоністський, соціально-орієнтований, нормоцентричний, ак-